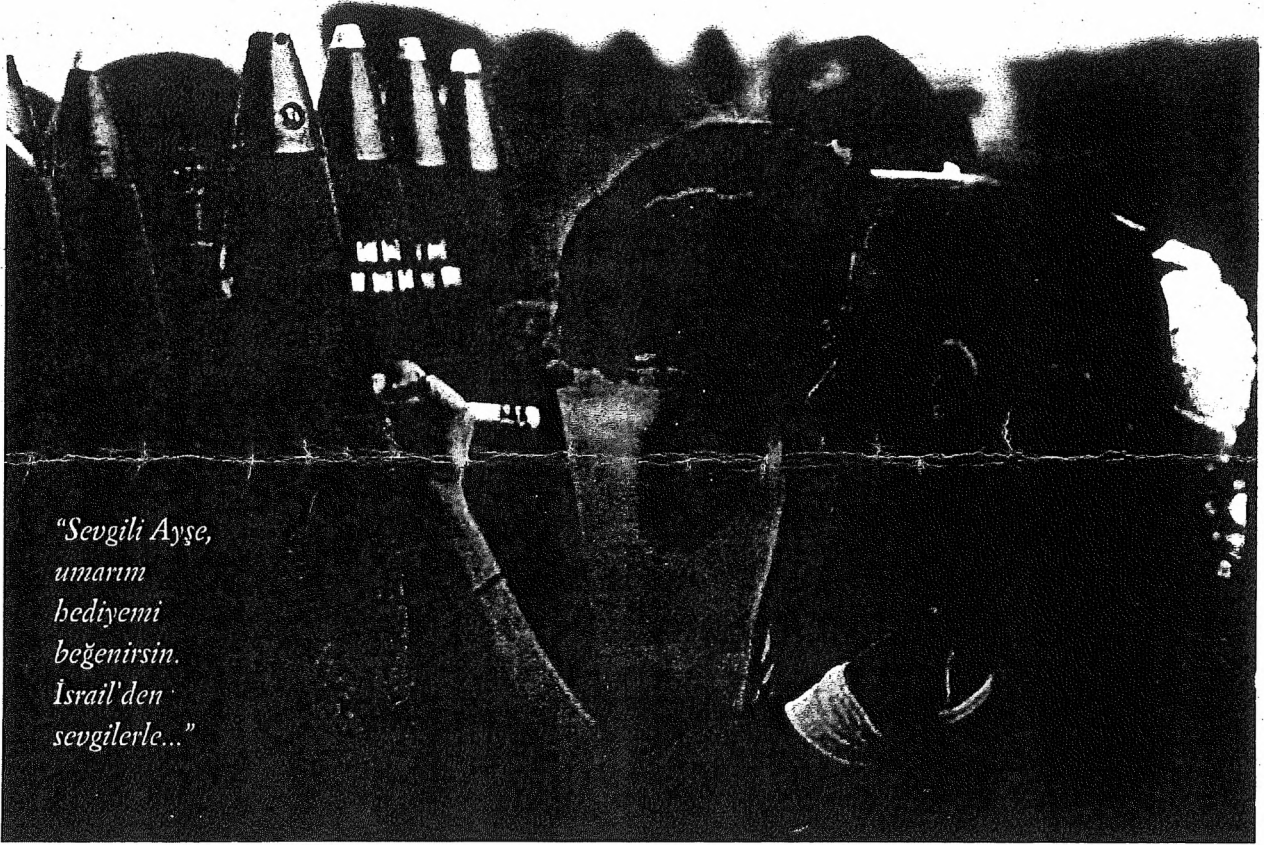
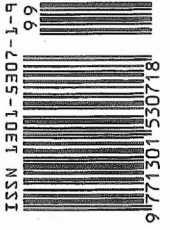

AYLIK KİTAP VE
ELEŞTİRİ DERGİSİ

EYLÜL 2006 • SAYI 99
2006/08/212194 • ISSN 1301-5307
4 YTL. (KDV dahil)

virgöl,

*"Sevgili Ayşe,
umarım
bediyemi
beğenirsin.
İsrail'den
sevgilerle..."*

Siyonizmin nihai zaferi/yenilgisi

RONİ MARGULİES

Emperyalizmden imparatorluğa

MICHAEL HARDT

Joseph Pulitzer

RAGİP DURAN

Oktay Yenal

ERGÜN TÜRKCAN

Sosyal Demokrasinin Geleceği

SAMİM AKGÖNÜL

İngiliz Kemal'in İsrail Macerası

FOTİ BENLİSOY

İmparatorluğun Yeni Kılığı

ASİM KARAÖMERLİOĞLU

Fikret Muallâ

NECMİ SÖNMEZ

Tanıkların dilinden

İSMAİL BEŞİKÇİ

Mısır'da Türkler

ORHAN KOLOĞLU

*Sonderdrucke
Klaus Kreiser*

Aşk mesnevilerini şövalye aşkı bağlamında okumak

NURAN TEZCAN

Genellikle başkahramanlarının adlarıyla anılan aşk mesnevileri, edebiyat tarihlerinde "iki kahramanlı aşk mesnevileri" olarak adlandırılır. Benim burada üzerinde durmak istediğim, kurgu ve aşk modeli yönünden irdelemek istediğim aşk mesnevileri, A.S. Levend'in, "kahramanlarını serüvenden serüvene sürükleyen masal"lar olarak nitelendirdiği, yani aşk olgusunun bir serüven fırtınası içinde işlendiği ve başkahramanları şehzade olan *Sübeyl ü Nevbabar* (Hoca Mesud, XIV. yüzyıl), *Hurşidname/Hurşid u Ferahşad* (Şeyhoğlu Mustafa, XIV. yüzyıl), *Cemşid u Hurşid* (Ahmedi, XV. yüzyıl), *Husrev u Şirin* (Şeyhi, XV. yüzyıl), *Vamık u Azra* (Lamii, XVI. yüzyıl) gibi mesnevilerdir. Bu mesnevilerde genel yapı şöyledir:

Giriş: Padişahın bir oğul sahibi olmak istemesi ve bunun için çeşitli girişimlerde bulunması; şehzadenin doğumu, kısa zamanda yetişip büyümesi, aşk duygusunu tanınması, başka bir padişahın kızının resmini görmesi ve böylece onu kendinden geçiren aşk duygusunun açığa çıkması, sevgiliyi araması, sevgilinin de bir şekilde kendisine âşık olan şehzadeden haberdar olup ona âşık olması.

Gelişme: İlk karşılaşma. Her ne bahasına olursa olsun buluşma; bir süre sevişme tam kavuşma gerçekleşmeden ortaya çıkan ana engel ile ayrılma, ancak tekrar kavuşmak için karşılıklı olarak verilen mücadeleler; ana engeli aşmak için verilen mücadelelerde yeni engellerin ortaya çıkması ve tüm engellerin aşama aşama üstesinden gelinmesiyle sevgililerin nihai kavuşmaya doğru gitmesi.

Sonuç: İki sevgilinin kavuşması, bugün, bunu izleyen saadetli günler ve bir süre sonra şehzadenin ailesine dönmesi ve babasının yerine tahta çıkması.

Ferhad ile Şirin

Gelişme bölümündeki ilk kavuşmayı izleyen ayrılma ile başlayan tekrar kavuşma mücadeleleri, hikâyenin ana bölümünü oluşturur. Çünkü sevgililerin, karşılıklı olarak çıkan engelleri aşmaları önemlidir. Engeller karşısında gösterecekleri güç ve yetenek onları kavuşmaya götürecektir. Dolayısıyla hem hikâyede yer alışı oranı hem de aşkın doruğa çıkması ve kavuşmada oynadığı rol bakımından bu bölüm ana bölümdür.

Bu özetlemeyi bir şemaya oturtacak olursak; aşk duygusunun ortaya çıkması, sevgiliyi bulma ve ilk karşılaşma, kopuş/ayrılış, birbirlerini arayış, kavuşma.

Bu yapıyı hikâyenin bütününde ele alacak olursak: Tahtın vârisi olan şehzadenin doğumu, eğitimi, âşık olması, sevgiliyi elde etmesi, tahta çıkması olarak da şematize edilebilir.

Birinci şema, aslında hikâyeyi belirleyen aşkın işlendiği ana bölümdür. İkinci şema ise hikâyedeki aşk olgusuna göre,

hem hikâyedeki yer alışı oranı hem de öne çıkması açısından ikinci planda kalır ve hatta sanki aşk macerasını anlatmak için kurgulanmış bir kalıp olarak yer alır. Ama dikkatle irdelendiğinde, bu mesnevilerin aslında ikiboyutlu olduğu ve aslında birinci şemanın, ikincisi için bir kalıp olduğu görülür. Yani bu mesnevilerde asıl tema şehzadenin yetişmesi ve tahta oturmasıdır. Başka bir söyleyişle, tahtın yani iktidarın/erkin kime, nasıl verileceğidir. Tahta oturacak kişinin nasıl olması gerektiğidir. Bu bağlamda "aşk" bir araç durumundadır. Ancak bu araç, olmazsa olmaz bir araçtır. Ve bu araç, mesnevinin kurgusunda macera olmanın ötesinde bir işleve sahiptir. Bu nedenle öne çıkması da tesadüf değildir.

Şehzade, aşk duyguları uyandırdığı andan itibaren taht için değil, sevgiliye kavuşmak için mücadele verir. Sevgiliye kavuştuğu zaman tahta kendiliğinden ulaşır. Çünkü sevgiliyi elde ettiği zaman, tahtı da elde etmek için bir engel kalmaz, daha doğrusu tahtın kendisine teslim edilmesi için bir engel kalmamıştır, bunu hak etmiştir.

Bu bağlamda "aşk olgusu"nun şehzadeyi tahta taşımada büyük bir işlevi vardır. Bu işlev, özellikle sevgiliyi arayışta yatmaktadır. Nitekim arayış bölümleri, aşkın kurgulanmasının ana bölümünü oluşturur. Şehzadeyi sevgiliye kavuşturma hedefinde işlenen ve gelişen bu bölüm, aslında onu tahta da taşıyacak olan bölümdür.

Mesnevilerde zaman ve mekân kavramının ya da olaylar arasında neden-sonuç bağının olmaması, yazarı "aşk"ı söz konusu kalıp içinde anlatmada bir anlamda özgür bırakır ve olaylar tesadüflerle düz bir çizgide, fakat doruğa tırmanan bir gerilimle gelişir. Bu anlamda tesadüf, hem

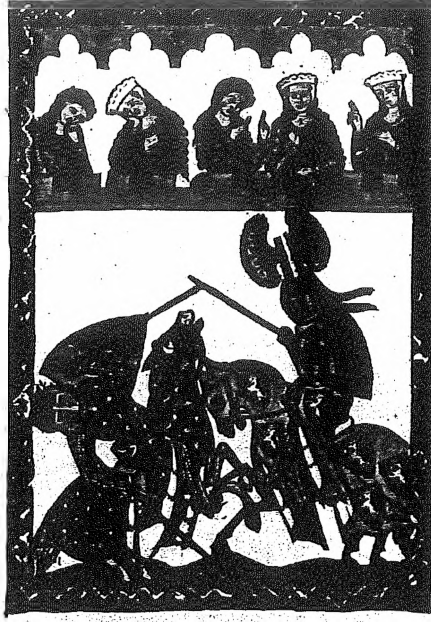
kurgu hem de yazarlık gücü için büyük bir önem taşır.

Tesadüfler, eylem ağırlıklı hikâyeye yeni eylemler katmaya ve hikâyenin istenildiği kadar uzatılmasına olanak vermektedir. Aynı düşmenin acısıyla tekrar kavuşma hedefinde gelişen bu arayış bölümü, çeşitli motiflerle anlatım zenginliğinin sağlandığı bölümdür. Bir anlamda arzu nesnesini hak etme doğrultusunda başkahraman şehzadeyi olgunlaştıran, güçlendiren bu bölüm, görünüşte "sevgili"ye, ama aslında toplumsal vicdanda "taht"a kavuşmayı kabul ettiren bir bölümdür.

Bu genel yapıyı kısaca özetledikten sonra, bu mesnevileri aşk mesnevisi yapan aşkın nasıl bir aşk modeli olduğu ve toplumsal rolü üzerinde durmak istiyorum.

Gazelin tek taraflı ve asla vuslata ulaşmayan platonik aşkına karşılık, burada kadın ve erkeğin aktif rol aldığı ve vuslatla sonlanan bir aşk buluyoruz. Aynı zamanda kadınla erkeğin arasındaki tabu duvarlarının yıkıldığı, kadınla erkeğin iletişim kurduğu, duygu ve düşünce alışverişinde bulunduğu bir ortamla karşılaşıyoruz.

"Şehzade aşkı mesnevileri" diye de adlandırabileceğimiz bu mesnevilerdeki aşk hikâyesi, Batı'da ortaya çıkan saray aşkı (courtly love) ve XII. yüzyılda Fransa'da rafine aşk (fine amour) diye adlandırılan aşk modeli ile paralellik göstermektedir. Araştırmacılar, şövalye aşkı romanlarında (chevalier romans/ehivalric romance/Ritterroman) görülen bu aşk modelinin, aslında kaynağını Doğu romanslarından, yani Arap edebiyatından aldığı konusunda birleşir. Bu romanlar efsanevi malzemesini, haçlı seferleri ile zenginleşmiş saray kültürüne uygun olarak Kelt kaynaklarından (eski Fransa ahalisi), antik kaynaklardan (eski Yunan, Roma) ve Doğu kaynaklarından alır. Ortaçağın ortasında yükselen bu tür saray şiirinin konusu, bey saraylarında yaşayan şövalyenin bir hanımefendiye hizmetkârane aşkıdır. Bu nedenle mesnevilerdeki şehzade aşkının da şövalye aşkı bağlamında okunabileceğini, daha doğrusu şövalye aşkı romanlarının edebiyat bilimi açısından ele alınmasının, Doğu edebiyatlarındaki şehzade aşkı

Alman şövalye Walther von Klingen bir turnuvada, XIII. yüzyıl sonu/XIV. yüzyıl başı.

mesnevilerine de uygulanabileceğini göstermek istiyorum. Böylece bu mesnevilerin sadece beşeri aşk ya da ilahi aşk olarak değil, farklı açılardan da yorumlanabileceğini, sürükleyici aşk hikâyeleri olmalarının dışında toplumsal bir işlevlerinin olduğunu göstermek istiyorum.

Georges Duby'nin "Şövalye Aşkı Modeli" başlıklı yazısına (ed. Georges Duby, Michelle Perrot, *Kadınların Tarihi Cilt II: Ortaçağ'ın Sessizliği*, çev. Ahmet Fethi, T. İş Bankası K.Y., 2005, s. 240-5) dayanarak, "şövalye aşkı" kısaca şöyle özetlenebilir: Lort, karısı olan hanımefendi ve şövalye. Merkezde bir kadın yer alır, lort hammi/iktidar gücü; ve hedefi haminin gözüne girmek, iktidarın nimetlerinden yararlanmak olan şövalye. Lordun hizmetinde yetiştirilen genç ve deneyimsiz delikanlı hanımefendiyi fark eder, aşkı ateşlenir ve şövalye ile hanımefendi arasında saptanan ritüele göre belli oranlarda gelişen ve kadının kendini belli bir ölçülülükle sunduğu bir flört ilişkisi/aşk oyunu yaşanır. Lordun hizmetinde olan şövalyeyi, lordun şahsında iktidarın nimetlerine taşıyacak olan da bu aşktır. Çünkü lord ile karısı ailevi birlikte yönetir. Misyonları saraydaki gençleri terbiye etmek, öğüt vermek, onlara yol göstermektir. Bu bağlamda sarayda yetişen gençlerin resmi koruyucularıdır. Kocasını iyi öğütlerle kollamak, ihsan almaya gelenlerin davasını savunmak yet-

kisinde olan bu hanımefendinin, şövalye olmak yolunda ilerleyen genç ve deneyimsiz delikanlı üzerinde büyük bir nüfuzu vardır. Bir anlamda şövalyeyi hamiye savunacak olan bu hanımefendinin beğenisini kazanmak, onun gözüne girmek ve bunun için hizmette kusur etmemek... Duby, bunu bir erkeğin, bir kadın, onu cesaretini kanıtlamaya davet eden bir kadın tarafından sınava tabi tutulması olarak yorumlar. Bu noktada kadının gücü kendini gösterir. Kadının belli bir ritüele göre kendini azar azar sunduğu bu flört ilişkisi bir dizi macerayla gelişir. (s. 240-2)

Görünüşte bu yapı mesnevilerdeki aşktan farklıdır. Lort, hanımefendi ve şövalye arasında görülen aşk, aslında üçgen arzu bağlamında iktidarın nimetlerine ulaşma hedefinde yaşanan bir aşktır. Batı'nın şövalye sistemine göre kurgulanmış olan bu aşk modeli, evli bir kadınla yaşanması bakımından, mesnevideki şehzade ile padişah kızı arasında "vuslat"la sonlanan aşktan farklılık gösterir. Böyle olmakla birlikte, şövalye yerine şehzade, lordun karısı yerine genç güzel sultan kızı ve lordun yerine iktidar nimetlerinin temsili bağlamında taht koyulduğunda, buradaki aşk oyununun da aynı paralelde işlediği görülebilir: Genç ve deneyimsiz şövalye konumundaki şehzadenin yetişmesi, âşık olması, sevgilisine kavuşma mücadeleleri, sevgiliye ulaşması ve tahta çıkması. Burada da şövalye aşkında olduğu gibi tahta çıkacak şehzadenin, sevgiliye ulaşma yolunda verdiği mücadeleler, onun aynı zamanda tahtı hak etmek için güç ve yeteneğini ispat etme mücadelesidir. Bu bağlamda, şehzadenin de şövalye aşkında olduğu gibi bir kadın tarafından sınava tabi tutulduğu düşünülebilir.

Taht, yani halkı ve devleti yönetmek önemli bir iştir, ancak ehli kişiye verilmelidir. Bu nedenle padişahın bir oğul istemesi ve onu, tahtını bırakacak güç ve yeteneğe sahip olacak şekilde yetiştirmesi, bu aşk mesnevilerinin asıl hedefidir.

Taht için şehzadenin eğitimi birinci aşama, hayatı tanıması ise ikinci aşamadır. Birinci aşama mesnevilerde kısa bir biçimde aşılmakla birlikte, hayatı tanımının yolu aşktan geçer. Çünkü aşk bir tutkudur. İktidar, yani taht da bir tutkudur.

Tahta erişmek için, ona tutkuyla sahip çıkmak gerekir. Dolayısıyla şehzadenin taht tutkusu, aşk tutkusuyla sınırlanır.

Şehzadenin tahta sahip çıkması, onu başarıyla kullanması, en başta tahtı teslim edecek olan padişah için, sonra da bu sorumluluğu yüklenicek şehzade için önemlidir, ve belki de yöneteceği halk için de. Saray edebiyatının ürünü olan bu aşk hikâyelerinin toplumla bağını da bu bağlamda görmek mümkündür.

Şehzadenin tahta çıkabilmesi için kafa, beden ve ruh gücü kazanması gerekir. Sarayda devrin bilgininden edinilen bilgilerin yanı sıra, yaşam deneyimi birikimiyle pekiştirilmiş bir kişilik yaratmasının yolu, hayatın çeşitli zorluklarını (doğa ve doğaüstü güçlerle yaşanan zorluklar, savaşlar, çeşitli ırk ve dinden insanları tanıma) görmek ve üstesinden gelmekten geçer.

Şehzadenin iktidar tutkusu ve gücünün ispatı ya da buna sahip olmayı hak etmesi, onun aşk deneyimi ile göstereceği ve kazanacağı güç ve başarıya bağlıdır. Bu nedenle şehzadeyi tahta çıkaracak olan bir aşk oyunu beklemektedir. Bu aşk oyununun bir kadının aşkıyla tutku gücünü ispat edecek, cesaretini kanıtlayacak ve ruhunu terbiye edecek erdemlerini geliştirecektir: Süheyl'i Nevbahar, Ferahşad'ı Hurşid, Husrev'i Şirin, Vamık'ı Azra sınava tabi tutar.

Aşkın başlaması ile sevgililerin birbirlerine doğru yol almaları, karşılaşmaları, teslimiyete dönüşmeyen ilk aşkı tatmalarıyla bu aşk oyunu başlar. Sevgilileri birçok engel beklemektedir:

Hanım sultan en katı tabularla korunur (Nevbahar'ın babası ve erkek kardeşleri tarafından korunması; Hurşid'in kat kat duvarlarla kapanan bir köşkte yaşaması ve gizli yoldan şehre çıkması... gibi). Doğa zorlukları, bir ülkeden bir ülkeye at üstünde yapılan ve günlerce süren yolculuklar, deniz yolculukları ile doruğa çıkarken, genellikle denizden gelen canavarlar önemli engeller oluşturur. Yahudi, zenci, kötü kalpli sultan kadınlar, cadılar ve zindanlar, nihayet karşıt iki tarafın orduları arasındaki amansız savaşlar.

Bu engeller, bir yandan nihai kavuşmayı süresiz erteler ve bir yandan bizzat arzuda zirveye ulaşırken, bir yandan da şehzadeye aşkın ihvanına, yani sevgiliye kavuşmak için sabır ve olgunluk kazandırır.

Duby, şövalye aşkının şövalyeye ölçülülük aşılarak kendine hâkim olmayı, bedeninin içgüdülerinden kaynaklanan tutkuları dizginlemeyi öğrettiğini vurgular. Kadının da sadık olması ve çok çabuk teslim olmaması önkoşuldur. (s. 250-1)

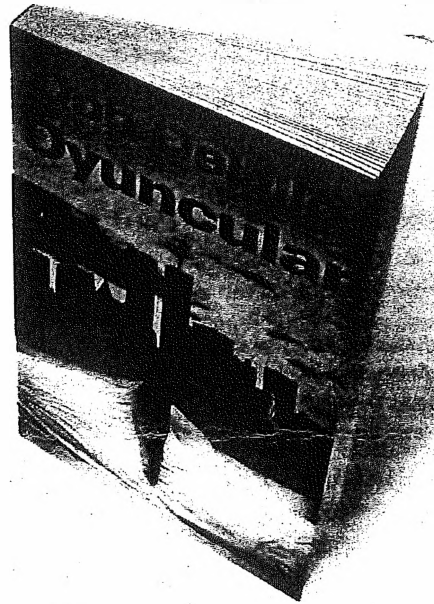
Mesnevilerde aşka düşen şehzade, şehvet konusunda özellikle uyarılır. Aşkla şehvetin aynı olmadığı vurgulanarak aşkla şehvetin ince çizgisi belirtilmeye çalışılır. Aşk yüce bir duygudur; şehvet bir zaafıdır.

Kimi zaman kadın kahraman, erkek kahramanı uyarır: Husrev'in namus konusunda Şirin tarafından uyarılması, böylece kadınla olan ilişkisinde erkeğe sınırının gösterilmesi gibi.

Şehvet ve namus öğütlerinin yanı sıra sadakat sınavı da önemlidir. İhtirash kadın sultanlar ve cadılar masum şehzadeye âşk olup onu kendi tuzaklarına düşürmek isterler. Kahraman bu tuzaklar karşısında sevgilisinden başkasını görmez. Bu,

Şiddete kayıtsız kalanların öyküsü

EVEREST

Don DeLillo Oyuncular

Dışarıdan bakıldığında imrenilecek bir yaşam süren, sempatik ve modern bir çift: Pammy ve Lyle Wynant. Modern hayatın tehdit ve gizemleri hakkındaki bu romanın New Yorklu kahramanları... Ama onların "ideal" yaşantılarının ardında, bitmek bilmeyen bir sıkıntı ve dile getirilmeyen derin bir çaresizlik saklı. Pammy ile Lyle'i birbirinden çok farklı ama eşit derecede tehlikeli maceralara sürükleyen de bu gerçekten başkası değil.

Oyuncular, Pammy ve Lyle gibi "oyuncular"ın çevrelerini kuşatan, yaratılmasına yardımcı oldukları şiddete kayıtsız kalan insanların öyküsü...

Çağdaş Amerikan yaşamını ve modernleşen dünyanın karanlık arka sokaklarını başarıyla betimleyen Don DeLillo'nun 1970'lerde kaleme aldığı bu romanını yaklaşık otuz yıl sonra okurken, kehanetlerin gerçekleşebileceğini kendi gözlerinizle göreceksiniz.

EVEREST YAYINLARI Ticarethane Sk. No: 53 34410 Çagaloğlu/İSTANBUL Tel: 0(212) 513 34 20-21
Faks: 0(212) 512 33 76 E-posta: everest@elfakitap.com www.everest yayinlari.com

alef yayınevi

**yeryüzünün tükenmez
sözü kitaptır...**

**İhanete Uğrayan Devrim
Lev Davidoviç Trotskiy**

Marksist yazının tartışmasız en önemli başyapıtlarından biri. Lenin'in ölümünden sonra Ekim Devrimini korkunç bir bürokrasi aygıtına dönüştüren ihaneti ve büyük aldandışı anlatan eşsiz bir kaynak.

Alef Kitaplığından Çıkacak Diğer Kitaplar

Elizabeth Gaskell **Kuzey ve Güney**
Niccolo Machiavelli **Söylevler**
Henry David Thoreau **Walden**
Ralph Waldo Emerson **Seçme Yazılar**

**Tehlikeli Akıbalık
Zafer Şenocak**

1916'da Kars'ta Osmanlı ordusunda subay olarak görev alan dedesinin bıraktığı gümüş kutu ona sadece tehlikeli bir akrabalığın mirasını taşımaz, kimliğini derinden sorgulamaya da sürükler.

Kurgu Kitaplığından Çıkacak Diğer Kitaplar

Giorgio Manganelli **Centuria 100 Küçük Irmak Roman**
Federico García Lorca **Konuşmalar**
Christina Rossetti **Cin Pazarı ve Diğer Şiirler**
Belén Gopegui **Yastığın Soğuk Yüzü**
Ertuğ Uçar **Rüya Anıları**
John Updike **Terorist**

Sofyalı Sok. Paşa İşhanı No: 4 Kat: 3 Daire: 2
Aşmalımescit Beyoğlu İSTANBUL
Tel: (0212) 245 56 27
e-mail: cicek@alefyayinevi.com

onun bir yandan sevgilisine olan sadakatini gösterirken, bir yandan da onu hedefe taşıyacak olan tutkusunun sağlamlığını ortaya koyar. Kadın kahraman da aynı şekilde sadakat sınavından geçer. Kadın kahramanın sadakat sınavından geçmesi, erkeğin istediği gibi bir kadın olmasının da ölçütüdür. Çünkü bu mesneviler erkekler tarafından yazılmıştır ve bu yolla erkeğin kafasındaki ve beklentisindeki kadın tipini de verir.

Duby, "maharetli şövalyeye kaliteli bir kadını baştan çıkarıp sahip olmak yakışırdı. Cariyelerle şehvetleri için çıkış noktası bulmakta güçlük yoktu. Ancak parlak bir kıızı almak meydana okumaktı," der. (s. 248) Mesnevilerde de, tahtın vârisi olan şehzadeyi sınava tabi tutan kadın, sıradan bir kadın değildir. Her zaman ulaşabileceği cariyeleri olan bu şehzade, asıl aşkını kendi düzeyinde bir kadınla, bir padişah kızıyla yaşar; hem sosyal statü hem de yetenek ve güç bakımından onun dengidir. Şehzadenin kafa, beden ve ruh gücünü ortaya çıkarmak için, karşısındakinin de aynı güçte, yani onu ortaya çıkaracak güçte olması gerekir.

Kadınların gerçekte görülmeyen ancak mesnevilerde karşımıza çıkan savaşçılığı bu bağlamda anlam kazanmaktadır: Kadın kahramanların uzun yollarda seyahat etmesi, günlerce ormanlarda yaşamaları, padişahlık yapabilmesi (Nevbahar) ya da özellikle savaş meydanında yararlık göstermesi (Hurşid'in Ferahşad için, Azra'nın Vamık için savaşması) gibi. Ancak şehzadenin tahta geçmesinden sonra, yani aşk oyunu bittiğinde, bu güçlü kadınlar toplumsal yerlerine dönerler.

Duby, şövalye aşkının rafine aşk olduğunu, dolayısıyla erkek cinsel etkinliğini disipline ettiğini, eril kabalığın aşırılıklarını önlediğini, toplumun şiddete en yakın kesimini uygarlaştırdığını söyler. Şövalyeyi yetiştirecek ve mükemmel erdemlere götürecektir bu aşk oyununun, aynı zamanda rafine bir aşkın nasıl yaşanması gerektiğini de gösterdiğini belirtir. Ona göre rafine bir aşk, bakış iletişimi, söz iletişimi ve okşama yoluyla gelişen bir aşktır. Bu, kültürlü soyluyu halktan ayıran aşktır. Halktan insanların içgüdülerine göre yaşadığı kaba aşk karşısında, ona model oluşturan örnek bir aşktır. Bu aşk, her şeyiyle halka örnek teşkil eden sarayda yaşayanların aşkıdır. (s. 252-3)

Mesnevilerde de şehzadenin ziyafet vermesi, hediye dağıtması, meclisler kurması, bu meclislerde şarkılar söylenmesi ve kopuz çalınması, iki sevgilinin karşılıklı şiirler okuması, mesnevi kurgusunun vazgeçilmez sahneleridir. Şehzade ve sevgilisi özellikle ilk karşılaşmada meclis kurup sabaha kadar karşılıklı gazeller okur, müzik dinlerler. Bu eğlence günler sürer. Sevgili de şehzade gibi aynı şekilde meclis adabına, sohbet etme, şiir söyleme yeteneğine sahiptir. Bu meclisler, bir yandan sevgiliyle şehzadenin aynı düzeyde sanat yeteneğine ve kültür birikimine sahip olduğunu ortaya koyar, diğer yandan da ruha hitap etme ile aşk duygusunun gelişmesini, olgunlaşmasını sağlar. Böylece görme ilişkisi, yani sevgilinin resmini ya da yarı çıplak vücudunu görme ile başlayan aşk söz ile gelişir, şehvet terbiyesiyle olgunlaşır. ♦